

Motion

1975/76: 2053

av herr Westberg i Ljusdal

om vidgade möjligheter till offentligt biträde enligt rättshjälpslagen

Inom den psykiatriska vården pågår en intensiv utveckling mot nyare och mer aktiva vårdformer. Man strävar efter att ge vården i nära anslutning till individens vardagsmiljö och till samverkan med andra vårdområden. Vården bedrivs med största möjliga hänsyn till patienternas personliga integritet och inriktas på att lösa patientens grundproblem och inte bara på att bota symtomen.

Ett exempel på sådant utåtriktat psykiatriskt arbete är det s. k. Nacka-projektet inom Stockholms läns landsting. Målsättningarna för detta projekt kan sammanfattas så här:

- att erbjuda psykiatrisk/socialpsykiatrisk service inom ett begränsat befolkningsområde,
- att bygga upp en organisation med ett minimum av traditionella slutenvårdsresurser men med långt utvecklade öppenvårdsresurser,
- att klarlägga samband och samarbetsformer med övriga berörda primär- och sekundärkommunala organ,
- att ta fram underlag för planeringen av den psykiatriska vårdens fortsatta utveckling.

I linje med denna utveckling bör metalsjukhusen i sin nuvarande form på sikt försvinna som institutioner för psykiatrisk vård. Detta kan självfallet inte förverkligas inom en snar framtid. Man bör dock pröva alla möjligheter att frigöra resurser för den utåtriktade verksamheten.

Denna utveckling hänger naturligtvis samman med strävandena mot öppnare och friare vårdformer över huvud taget. Enligt min mening är det emellertid inte realistiskt att tro att vårdåtgärder utan den enskildes samtycke helt kan undvaras. I debatten frivillighet och tvång inom vården har också förespråkats att lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård skulle tillämpas i större utsträckning.

Översyn av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård

Lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård ger dock inte betryggande rättssäkerhetsgarantier. De i lagen angivna indikationerna kan synas vara imponerande i sin detaljrikedom, och bestämmelsernas utformning kan ge intryck av att man härigenom, liksom genom förfarandet vid de s. k. utskrivningsnämnderna, skapat garantier för rättssäkerhet. Bestämmelserna

kan emellertid tolkas olika, beroende på vilken psykiater som tillämpar dem.

Enligt min mening vore det riktigare att beslut om frihetsberövande fattades av en nämnd där även juridisk och beteendevetenskaplig expertis är representerad. Nämndens beslut bör självfallet kunna överprövas av ett annat allsidigt sammansatt organ. En översyn av lagen pågår inom socialstyrelsen. Denna bör leda till sådana ändringar i lagen att rättssäkerheten stärks.

Den kategori tvångsvårdade som har det allra svårast och som lever under den största rättsosäkerheten är "de särskilt vårdkrävande", tidigare benämnda psykopater eller sociopater. Översynen av lagen bör därför också omfatta vilka åtgärder som får vidtas mot den enskilde sedan slutna psykiatrisk vård beslutats. Psykofarmaka och t. ex. elchocker bör enligt min mening endast få användas med stor restriktivitet.

Översyn av omsorgslagen

Även omsorgslagen innehåller tvångsinslag. Utvecklingsstörd som fyllt 15 år kan utan samtycke beredas vård i vårdhem eller på specialistsjukhus, om vården är oundgängligen påkallad med hänsyn till utvecklingsstörningens grad och om den utvecklingsstörde är farlig för annans personliga säkerhet, för eget liv, ur stånd att ta vård om sig själv eller skydda sig mot att bli sexuellt utnyttjad eller har ett grovt störande levnadssätt. Dessa bestämmelser ger utrymme för godtycke. Dessutom kan tingsrätten med stöd av brottsbalken överlämna till vård i specialistsjukhus. Psykiskt utvecklingsstörda kan också omhändertas med stöd av lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård.

Många av de tvångsomhändertagna psykiskt utvecklingsstörda kan emellertid ta vara på sig själva och vistas ute bland kamrater. Vistelsen på specialistsjukhus leder ofta till "anstaltsskada" på grund av brist på meningsfull sysselsättning för de intagna där. Försök inom omsorgsvården att erbjuda alternativa vårdformer har givit goda resultat. Det bör alltså vara möjligt att successivt avveckla specialistsjukhusen. Behovet av tvångsåtgärder torde därigenom också minska.

Offentligt biträde

De senaste årens reformer av rättshjälpen är enligt min mening steg i riktning mot förbättrad rättstrygghet. Det är ett oavvisligt krav i en rättsstat att varje medborgare skall ha möjlighet att hävda sina intressen och anspråk i rättsliga angelägenheter. Bestämmelserna om offentligt biträde vid administrativa frihetsberövanden har emellertid enligt min mening givits en alltför restriktiv utformning. Redan vid reformens ikraftträdande uttalade föredragande statsrådet att rättshjälp i form av offentligt biträde skulle tillämpas restriktivt. Det är också oklart i vilken utsträckning biträde kan

ges inom olika vårdområden.

Nu har emellertid en utredning tillkallats med uppgift att se över rätts-hjälpsreformen. Denna översyn bör bl. a. leda till ökade möjligheter att er-hålla offentligt biträde i samband med vårdåtgärder.

Enligt nuvarande bestämmelser beslutar rättshjälpsnämnden att offentligt biträde skall utses. Begäran om sådant biträde kan inlämnas av det organ som skall besluta om frihetsberövande eller liknande ingrepp i den enskildes integritet. I syfte att utöka rättssäkerheten har vi under en följd av år fö-reslagit att lagen skall ändras, så att den ärendet rör får en ovillkorlig rätt att erhålla offentligt biträde, då han berövats friheten eller då förslag om frihetsberövande har väckts. I det senare fallet avses självfallet inte kortvariga frihetsberövanden, typ anhållande.

En sådan lagändring bör kunna göras utan att resultatet av rättshjälps-utredningen avvaktas. På vederbörande utskott torde få ankomma att ut-arbeta erforderlig lagtext.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer jag¹

att riksdagen antar sådan ändring i rättshjälpslagen att den som är berövad friheten eller mot vilken förslag om frihetsberövande har väckts får rätt till offentligt biträde enligt vad som anförts i motionen.

Stockholm den 27 januari 1976

OLLE WESTBERG (fp)

i Ljusdal

¹(Se även motionen (1975/76:2054))